

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران
معاونت بررسی‌های اقتصادی

گردشگری و کووید-۱۹

یکی از صنایعی که شدیداً تحت تاثیر شیوع گسترده کووید-۱۹ قرار گرفته، صنعت گردشگری است. در فصل نخست سال ۲۰۲۰، تعداد گردشگران ورودی در جهان حدود ۲۲ درصد کاهش یافته و طبق پیش‌بینی سازمان تجارت جهانی، انتظار می‌رود تا پایان سال، بسته به اینکه چه زمانی محدودیت‌ها برداشته شود، این کاهش به ۶۰ تا ۸۰ درصد برسد. میزان تاثیرپذیری از این بحران در مناطق گوناگون، متفاوت است؛ با این حال پیش‌بینی می‌شود اقتصادهای کمتر توسعه یافته ضربه شدیدتری را از کاهش تقاضای گردشگری، متحمل شوند. طبق پیش‌بینی‌ها، انتظار می‌رود تا پایان سال ۲۰۲۰، تقاضای گردشگری در بخشی از اقتصادها تاحدودی احیا شود که این روند در خاورمیانه سریع‌تر و در آسیا و اقیانوسیه دیرتر از سایر مناطق رخ خواهد داد. حال که گردشگری با تحولات غیرمنتظره‌ای رو به رو شده، برخی کارشناسان بر این باورند که این بحران می‌تواند فرصتی را برای بازسازی گردشگری جهانی به روشی پایدارتر (در راستای اهداف توسعه پایدار) فراهم کند.

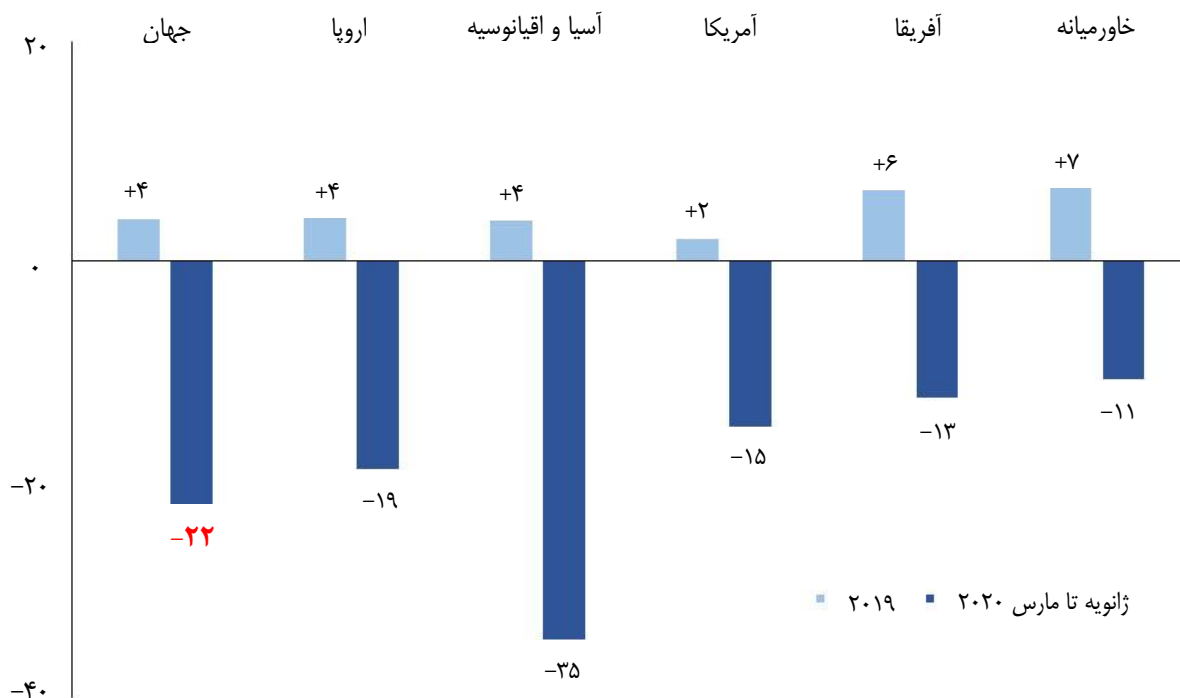
تهیه شده توسط فروغ کبری امیکاسر

معاونت بررسی های اقتصادی

- شیوع ویروس کووید-۱۹، هتل ها و پروازها را برای هفته ها تعطیل کرده و اکنون هزینه های انسانی این وقفه ها، نمایان شده است. براساس پیش بینی سازمان جهانی گردشگری (UNWTO)، بین ۱۰۰ تا ۱۲۰ میلیون شغل در صنعت گردشگری، در نتیجه کاهش شدید تقاضا برای سفرهای بین المللی، در معرض خطر قرار گرفته اند.
- در ماه مارس ۲۰۲۰، شورای سفر و گردشگری جهانی (WTTC) پیش بینی کرد که تعداد سفرهای بین المللی در سال ۲۰۲۰ ممکن است تا ۲۵ درصد کاهش یابد؛ اکنون اما پیش بینی های سازمان جهانی گردشگری حاکی از کاهش ۶۰ تا ۸۰ درصدی است. اینکه چه زمانی و کجا این صنعت بهبود یابد تا حد زیادی به این بستگی دارد که چه وقتی دولت ها محدودیت ها را کاهش دهند.
- با اینکه سازمان جهانی گردشگری هشدار داده که این بحران می تواند پیشرفت های اهداف توسعه پایدار (SDGs) برای گردشگری را به خطر بیندازد، سایر کارشناسان در این صنعت براین باورند که اتفاقات اخیر فرصتی را برای شروع مجدد فعالیت گردشگری با روشی پایدارتر ایجاد خواهد کرد.

میلیون ها نفر متاثر از بحران

نمودار ۱- تغییر تعداد گردشگران ورودی بین المللی نسبت به مدت مشابه سال قبل (درصد)

منبع: سازمان جهانی گردشگری

معاونت بررسی های اقتصادی

- براساس گزارش سازمان جهانی گردشگری، پاندمی کووید-۱۹ بدترین بحرانی است که صنعت گردشگری از زمان آغاز ثبت آمارهای مربوط به این صنعت (۱۹۵۰)، تجربه کرده است. در سطح جهانی، در سه ماه اول سال ۲۰۲۰، گردشگری ورودی، ۲۲ درصد کاهش یافت (نمودار ۱) و در ماه مارس ۲۰۲۰، با گسترش قرنطینه در سراسر جهان، این کاهش به ۵۷ درصد رسید. این افت به معنی حذف، ۶۷ میلیون مسافر است.
- هزینه این اختلال بر صنعت گردشگری در سه ماه نخست سال ۲۰۲۰ حدود ۸۰ میلیارد دلار برآورد شده است؛ صادرات با ارزشی که برای بسیاری از کشورها یکی از ضروری ترین منابع درآمد بوده است.
- بیشترین ضرر متوجه منطقه آسیا و اقیانوسیه شده است، که ۳۳ میلیون گردشگر ورودی کمتری (کاهش ۳۵ درصدی در فصل نخست سال ۲۰۲۰ نسبت به مدت مشابه سال گذشته) را تجربه کرده اند. پس از آن اروپا قرار داشته و به نظر می رسد خاورمیانه کمترین تاثیر را از این پاندمی متوجه شده باشد. در شرایط فعلی، به گفته زوراب پولولیکاشویلی؛ دبیرکل سازمان جهانی گردشگری، میلیون ها شغل در معرض یکی از شدیدترین فشار وارد بر بخش های اقتصادی قرار دارند (نمودار ۱).

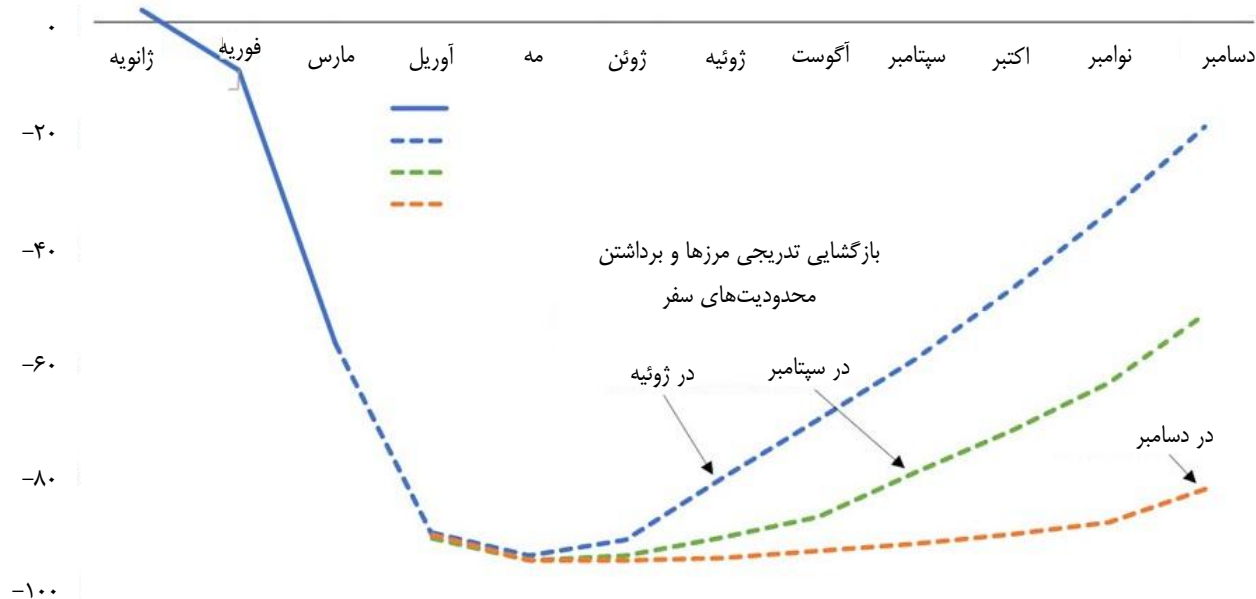
اهمیت زمان بندی

- سازمان جهانی گردشگری سه سناریو را برای وضعیت این صنعت در سال ۲۰۲۰ پیش بینی کرده که هر سه آنها اثر قابل توجهی بر صنعت سفر و گردشگری جهان دارند:
- ❖ **سناریو ۱** (افت ۵۸ درصدی تعداد گردشگران ورودی ۲۰۲۰ نسبت به سال گذشته): در صورت بازگشایی تدریجی مرزهای بین المللی و کاهش محدودیت های سفر در اوایل ژوئیه
- ❖ **سناریو ۲** (افت ۷۰ درصدی تعداد گردشگران ورودی ۲۰۲۰ نسبت به سال گذشته): در صورت بازگشایی تدریجی مرزهای بین المللی و کاهش محدودیت های سفر در اوایل سپتامبر
- ❖ **سناریو ۳** (افت ۷۸ درصدی تعداد گردشگران ورودی ۲۰۲۰ نسبت به سال گذشته): در صورت بازگشایی تدریجی مرزهای بین المللی و کاهش محدودیت های سفر در اوایل دسامبر
- کمترین تاثیر مربوط به بازگشایی تدریجی مرزهای بین المللی و کاهش محدودیت های گردشگری در اوایل ماه ژوئیه است. این سناریو منجر به کاهش سالانه ۵۸ درصدی در تعداد گردشگران خواهد شد. کاهش محدودیت ها در اوایل سپتامبر افت بیشتری را در پی خواهد داشت که حدود ۷۰ درصد خواهد بود. همچنین اگر محدودیت ها تا دسامبر برداشته نشوند، این افت می تواند به ۷۸ درصد نیز برسد (نمودار ۲).
- آثار اقتصادی سناریوهای سه گانه فوق به معنی تحمیل زیان ۹۱۰ میلیارد دلاری یا ۱,۲ هزار میلیارد دلاری در درآمدهای صادراتی، کاهش بین ۸۵۰ میلیون نفر تا ۱,۱ میلیارد نفر گردشگر خارجی و از بین رفتن ۱۰۰ تا ۱۲۰ میلیون شغل در ارتباط مستقیم با گردشگری است.

معاونت بررسی های اقتصادی

- آنچه این ارقام روشن می‌سازد این است که فرقی نمی‌کند چه زمانی محدودیت‌ها برداشته شود، در هر صورت تاثیرات پاندمی بر صنعت گردشگری اجتناب‌ناپذیر خواهد بود. هزینه‌ای که این پاندمی بر بازار اشتغال وارد کرده قابل توجه است؛ بطوریکه شرکت‌های هواپیمایی از جمله بریتیش ایرویز^۲ و ویرجین آتلانتیک^۳ هزاران نفر از نیروی کار خود را تعدیل کرده‌اند.

نمودار ۲- گردشگران ورودی بین‌المللی در سال ۲۰۲۰: سه سناریو (درصد تغییر ماهانه)

منبع: سازمان جهانی گردشگری

سناریو بازیابی

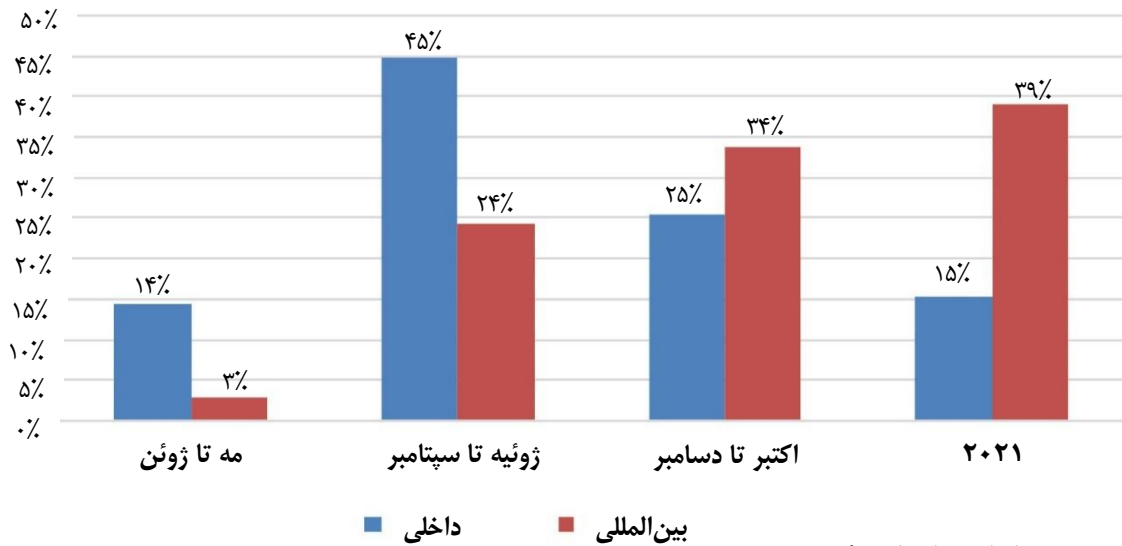
- براساس گزارش سازمان جهانی گردشگری، با وجود فشارهای اقتصادی ناشی از محدودیت‌های کووید-۱۹، تقاضا دوباره احیا خواهد شد. محتمل‌ترین سناریو، درجه‌های متفاوتی از بهبود در مناطق مختلف را ارائه می‌دهد.
- با اینکه احتمال دارد نشانه‌هایی از بهبودی در فصل پایانی ۲۰۲۰ مشاهده شود، نظر سنجی پانل متخصصان سازمان جهانی گردشگری، نشان می‌دهد که بخش عمده‌ای از این بهبودها تا سال آینده نیز به نتیجه نخواهد رسید (نمودار ۳).

^۲British Airways
^۳Virgin Atlantic

معاونت بررسی های اقتصادی

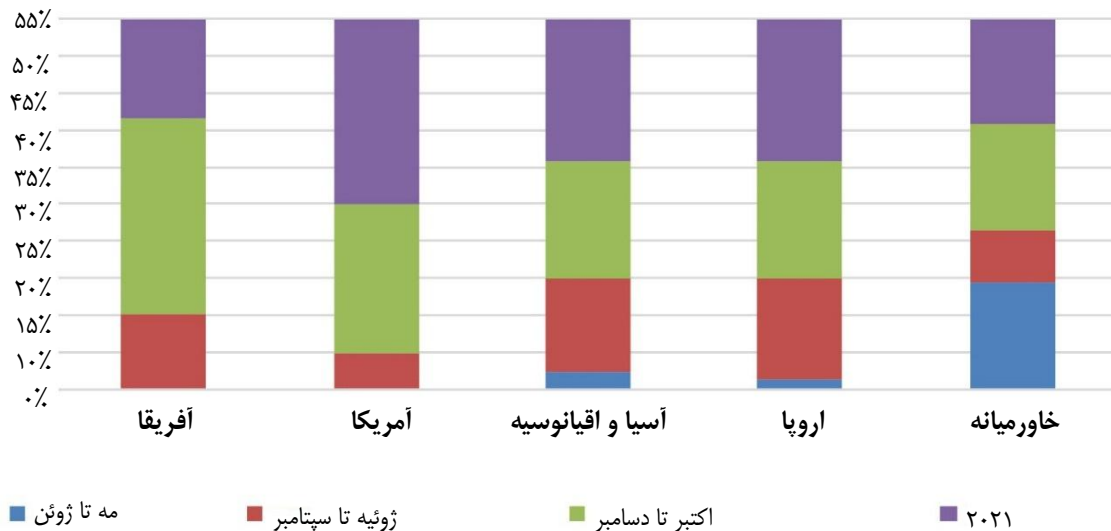
- متخصصان پیش‌بینی می‌کنند خاورمیانه، اروپا، آفریقا و آسیا و اقیانوسیه در سال جاری تا حدودی بهبود گردشگری را تجربه کنند؛ اما در آمریکا این بهبود دیرتر آغاز خواهد شد (نمودار ۴).
- برگشت‌پذیری در کشورها ممکن است براساس بخش‌های گوناگون، متفاوت باشند: انتظار می‌رود تقاضای داخلی نسبت به تقاضای بین‌المللی سریع‌تر احیا شود و سفرهای تفریحی - به‌خصوص دیدار دوستان و بستگان - سریع‌تر از سفرهای تجاری بهبود خواهند یافت.

نمودار ۳- نتایج نظرسنجی - پیش‌بینی می‌شود چه زمانی تقاضای گردشگری دوباره احیا شود؟

منبع: سازمان جهانی گردشگری

نمودار ۴- نتایج نظرسنجی - پیش‌بینی می‌شود چه زمانی تقاضای بین‌المللی گردشگری دوباره احیا شود؟

منبع: سازمان جهانی گردشگری

معاونت بررسی های اقتصادی

- براساس گزارش سازمان جهانی گردشگری، این چالش بی سابقه در بخش سفر و گردشگری، نه تنها تامین معاش بسیاری از افراد را به خطر انداخته، بلکه پیشرفت های حاصله در اهداف توسعه پایدار را نیز تهدید می کند.
- این سازمان، بهبود توسعه پایدار در صنعت گردشگری را تا سال ۲۰۳۰ در سطوح گوناگون، از برابری جنسیتی تا بهره برداری از بهداشت و آب آشامیدنی پاک، ترویج داده است. با این وجود، برخی بر این باورند در حال حاضر که فاصله اجتماعی، الگوی گردشگری انبوه را دگرگون کرده، شاید کووید-۱۹ بتواند فرصتی را برای ارائه شیوه مسئولانه تری از برخورد با صنعت گردشگری فراهم کند.

آسیب پذیری اقتصادها از کاهش تقاضای گردشگری

- میزان آسیبی که اقتصادها از کاهش شدید تقاضای گردشگری متحمل شده اند، به میزان وابستگی آنها به صنعت گردشگری (بخصوص گردشگری بین المللی) بستگی دارد. با توجه به آمارها، به نظر می رسد آسیب پذیرترین مقاصد گردشگری جزایر کوچک باشند؛ از این نظر که نه تنها شدیداً به گردشگری وابسته هستند، بلکه چنین شوک اقتصادی بزرگی در اقتصادهای کوچک به سهولت مدیریت نمی شود.
- براساس آمارهای سازمان جهانی گردشگری، ۵ کشوری که سهم گردشگری از تولید ناخالص داخلی در آنها بالا بوده به ترتیب عبارتند از ماکائو چین (۴۸٪)، فیجی (۱۳٪)، اردن (۱۲٪)، اسپانیا (۱۲٪) و کرواسی (۱۱٪).
- بیشترین سهم گردشگری از صادرات نیز به ترتیب به ماکائو (۹۰٪)، سنت لوسیا (۸۹٪)، باهاماس (۸۶٪)، مالدیو (۸۴٪) و گرندا (۸۴٪) بوده است.
- بیشترین سهم گردشگران خارجی از تعداد کل گردشگران نیز به ترتیب به موناکو (۹۸٪)، لیخن اشتین (۹۸٪)، بحرین (۹۷٪)، مونتنگرو (۹۴٪) و چاد (۹۴٪) اختصاص داشته است.

جدول ۱- میزان وابستگی کشورهای که بیشترین درگیری با کووید-۱۹ داشته اند به صنعت گردشگری

کشور	سهم از تولید ناخالص داخلی (%)	سهم گردشگری از کل صادرات (%)	سهم گردشگران بین المللی (%)
کانادا	۲	۵	-
چین	-	۱	-
فرانسه	۷	۸	۳۰
آلمان	-	۳	۲۱
هند	۴	۵	-
ایتالیا	۶	۸	۴۹
روسیه	۴	۴	۱۶
اسپانیا	۱۲	۱۶	۵۰
ترکیه	-	۱۷	۵۰
انگلستان	۳	۶	۲۵
ایالات متحده آمریکا	۳	۱۰	-

منبع: سازمان جهانی گردشگری - عمده آمارها مربوط به سال ۲۰۱۸ یا آخرین سال در دسترس است.

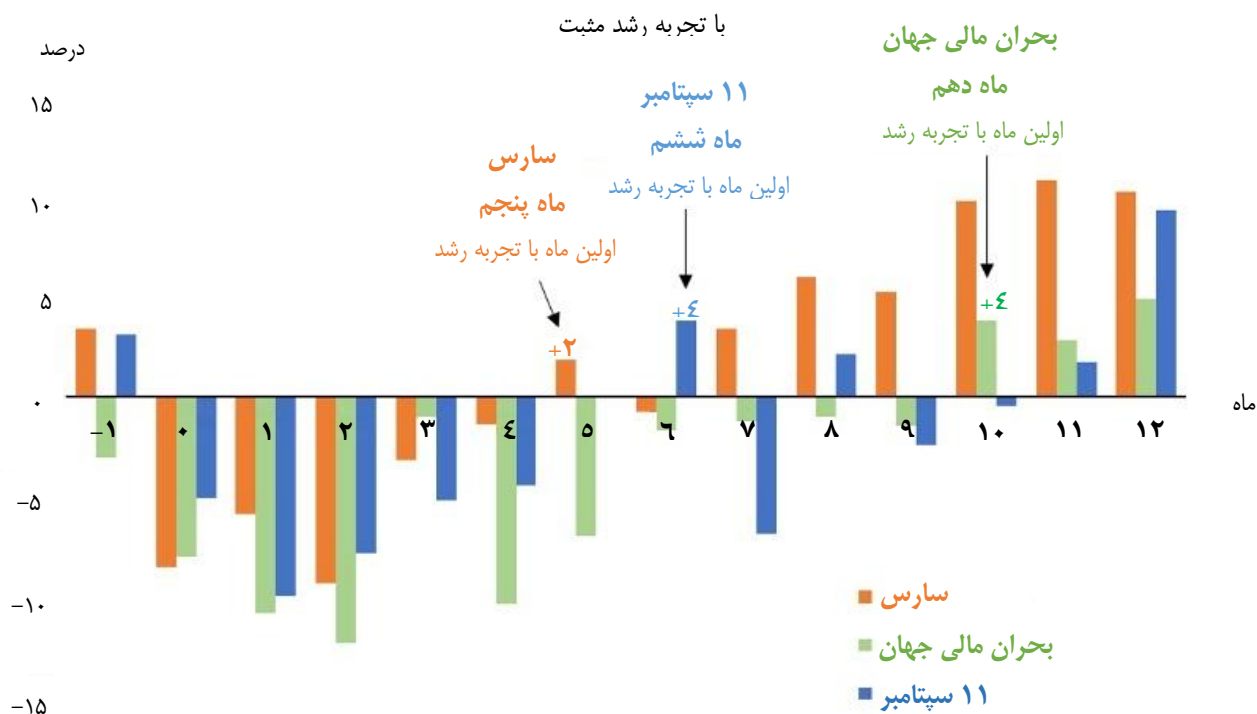
معاونت بررسی های اقتصادی

- جدول ۱، میزان وابستگی برخی کشورها که بیشترین درگیری با شیوع کووید-۱۹ داشته‌اند را نشان می‌دهد. سهم صنعت گردشگری از تولید ناخالص داخلی اسپانیا معادل ۱۲ درصد و از کل صادرات ۱۶ درصد بوده که نشان از وابستگی بالایی این کشور به صنعت گردشگری دارد. با توجه به اینکه ۵۰ درصد از گردشگران این کشور را افراد خارجی تشکیل می‌دهند، به نظر می‌رسد این کشور لطمه شدیدی را از کاهش تقاضای گردشگری متحمل شود.
- ترکیه نیز به همین منوال، ۱۷ درصد از درآمد صادراتی خود را از صنعت گردشگری کسب می‌کند و ۵۰ درصد گردشگران آن را افراد خارجی تشکیل می‌دهند.
- براساس آمارهای شورای جهانی سفر و گردشگری، در سال ۲۰۱۹، سهم صنعت گردشگری از تولید ناخالص داخلی ایران، ۶٫۸ درصد بوده است.

اثر بحران‌های قبلی بر صنعت گردشگری

- طی بحران‌های پیشین، گردشگری بسیار منقطع بوده و دوباره سریع احیا شده است. نمودار ۴ نشان می‌دهد که بحران‌های قبلی -۱۱ سپتامبر (۲۰۰۱)، سارس (۲۰۰۳) و بحران اقتصادی جهانی (۲۰۰۹)- چگونه بر صنعت گردشگری تاثیر گذاشته و چقدر زمان طی شده تا این صنعت دوباره احیا شود. در هر سه این بحران‌ها، صنعت گردشگری سریع به رشد برگشته که این برگشت به وضعیت عادی در مورد سارس بعد از ۵ ماه، ۱۱ سپتامبر بعد از ۶ ماه و بحران مالی جهان بعد از ۱۰ ماه بوده که مورد سارس سریع‌تر از دو مورد دیگر است.

نمودار ۴- اثر بحران‌های گذشته بر تعداد گردشگران ورودی - رشد ماهانه گردشگران ورودی از یک ماه پیش از واقعه تا اولین ماه

ماه صفر برای بحران ۱۱ سپتامبر: سپتامبر ۲۰۰۱، برای سارس: مارس ۲۰۰۳ و برای بحران مالی جهان: ژانویه ۲۰۰۹ در نمودار فوق، منفی ۱ به معنای یک ماه قبل از بحران است.

منابع:

- سازمان جهانی گردشگری
- شورای جهانی سفر و گردشگری
- مجمع جهانی اقتصاد
- آنکتاد

